

AFLICCIONS ECONÒMIQUES DELS GUIXOLENCES, DESPRÉS DE LA GUERRA DE SUCCESSION

PER

BENET JULIÀ i FIGUERAS

Encara que els fets bèl·lics de la guerra de Successió passaren allunyats de la nostra vila, no deixa que les successives tongades de tropa allotjades pels quarters d'hivern, com igualment el pas indiscriminat de soldats d'un i altre bàndol en els seus desplaçaments, a més de les confiscacions fetes en les famoses ràtzies empordaneses, protagonitzades pels subalterns del mariscal francès, duc de Noailles, començaren a castigar l'economia de les famílies de la vila marinera. Tot això s'accentuà més cap al final de la lluita, quan les diverses tropes es veieren afectades per una certa indisciplina que s'accentuà i anà en augment en llicenciar-se les que havien defensat Barcelona, ja que en forma d'escamots i moltes vegades sota les ordres dels seus antics superiors, es disseminaven sobretot per les zones més boscoses del Principat, en espera d'ésser cridades per a futures accions guerreres com la que passà el 1718 amb la rebel·lió del cabdill «Carrasclet» del Camp de Tarragona, que sota les ordres de l'antic contrincant, mariscal Berwick, lluità, llavors contra les tropes de Felip V. Segurament que foren aquestes formacions les que portaren a cap les invasions dels «fusilers de Franca» que sense cap resposta defensiva, es passejaren, destruint els magatzems reials de la vila de St. Feliu.

Però això era només l'inici d'una llarga etapa de continuades dificultats econòmiques per la majoria de guixolencs en començar l'aplicació de l'anomenat Cadastre de l'any 1716, tribut que ja feia temps era curosament planejat per l'equip de Patiño. A partir de la declaració personal dels béns i rendes de la població li era imposada una contribució total que, en forma de carta de pagament, era lliurada a un militar d'alta graduació, el qual es posava en contacte amb els Jurats i si aquests no eren prou diligents o aptes per a obtenir la recaptació, llavors l'autoritat militar disposava de la seva tropa a «discreció militar» o dit d'altra manera amb poder per a registrar i requisar sense contemplacions les cases dels renitents.

CADASTRE DE 1716

Tot començà el 16 de desembre del 1716 quan van haver de reunir-se a l'arxiu de la Casa de la Vila, els jurats per «fer talla a raó de tres sous per cent de valor de las aziendas (?) per pagar el Cadastre i l'allotjament a l'Hostal, d'un oficial i dos soldats a discreció militar, amb dos cavalls». S'iniciava amb aquest acte una continuada etapa de dificultats econòmiques, sobretot per a famílies modestes.⁽¹⁾

El Cadastre, tribut planejat com hem dit per l'equip de Patiño, tenia la intenció de posar els impostos catalans al nivell dels del regne de Castella. Com que aquí es venia d'una situació fiscal més privilegiada, no sorprèn que fos protestat des del principi per oneros, ja que llurs autors pensaven trobar més amplis recursos en el Principat dels que en realitat aparegueren. Això féu que es veiessin, posteriorment, en la necessitat d'haver de rebaixar-lo.

S'ha especulat si aquest baix rendiment era resultat d'un error de càlcul dels autors del projecte o de mala fe en les declaracions de les poblacions. Com que probablement hi devia haver una mica de cada cosa ens concretarem a St. Feliu on suposem que més aviat fou per ocultació, però aquesta, a més, per necessitat, ja que segurament no

(1) Arxiu Històric Municipal de St. Feliu de Guíxols. (A.H.M.S.F.). Manual d'acords 16-XII-1716. En el mateix Arxiu es conserva una còpia de dit Cadastre segons anotació en la darrera pàgina que diu així: «Jo Benet Pellisser, jurat de la vila de St. Feliu de Guíxols, firmo lo present Cadastre qual se ha fet ab tota veritat y legalitat. Es copia del original que queda en los Libros de la Conttria. Pral. de mi cargo y por lo que se le arregla la Imposición a la Villa de St. Feliu de Guíxols. Barcelona 17 de sept. 1729. Baltasar Montero(?)». Creiem que és còpia del primer Cadastre per ésser firmat per Benet Pellisser la única vegada que fou Jurat ja que després serien nomenats Regidors i probablement la seva descripció es deuria fer en castellà.

tenien a mà, de forma líquida aquell 10% sobre el valor de taxació que s'acostumava a cobrar. Posem exemples que sembla que ho confirmen, en el valor declarat de finques urbanes: així tenim que G. Sala compra per preu de 110 lliures barcelonines una casa al raval de la Riera, l'any 1711 i més tard la valora en el Cadastre per solament 25 lliures bar.⁽²⁾ Igualment, Josep Soler, d'una casa declarada en el dit Cadastre per valor de 150 lliures bar., pocs anys després la ven per 292 lliures.⁽³⁾

Tenim una altra prova en el valor total de la collita de vi obtingut en el terme; la suma de totes les declaracions del rendiment de les vinyes guixolenques en el susdit Cadastre, sumen aproximadament unes 1.500 cargues, quan la realitat era entre 2.000 cargues els anys dolents a 5.000 cargues els anys bons.⁽⁴⁾

A la comarca guixolenca la difícil etapa d'adaptació durà més de vint anys, aguditzant-se probablement cap el 1728-29, perquè trobem que s'hagué d'empenyorar el vi de molts ciutadans perquè no podien pagar el Cadastre⁽⁵⁾. Igualment, en un inventari rutinari fet al calaix del receptor del dit impost, s'hi trobaren a més de monedes –per cert, algunes falses– joies d'or, en fiança de l'esmentat tribut.⁽⁶⁾

Tornant a l'any de la implantació d'aquesta contribució, els jurats tenen reunions, entre elles la segona a l'església de St. Joan (cosa que fa pensar que la Casa de la Vila devia ésser ocupada per la tropa) i sota la pressió de la presència de «l'oficial militar de les amenassades discrecions», exigint el cobrament de 200 dobles en el termini de 10 dies⁽⁷⁾, la qual cosa obligava a prendre l'acord de practicar una nova talla, aquesta vegada al sis per cent, fet que es va repetir més tard –22 de desembre–per «impaciència de l'oficial»⁽⁸⁾. Finalment, per Nadal, el Clavari i el Sr. Mateu i Custurer van anar a Girona a suplicar al Sr. Fco. de Gayolà, subdelegat, els medis de rebaixar la Carta de Pagament del Cadastre ja que a pesar de les successives talles, no s'estava encara en situació de liquidar. El coronel del Regiment de Múrcia a qui fou lliurada dita carta de pagament, donà fins el 29 d'aquell mes en curs,

(2) Arxiu Provincial de Girona. (A.P.G.). Notaria de St. Feliu de Guíxols, 9-VIII-1711 i també Cadastre núm. 965.

(3) Notaria 17-IX-1723 i Cadastre núm. 961.

(4) Manual d'acords 22-VII-1736.

(5) BOADAS i RASET, J. *Aproximació a les transformacions del litoral català etc.* Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barna. 1984 pag. 267.

(6) Man. d'acords 27-III-1729.

(7) Id. 17-XII-1716.

(8) Id. 22-XII-1716.

com a termini, motiu pel qual es va prendre la resolució de practicar una altra nova talla.⁽⁹⁾

Com que en l'aplicació del Cadastre hi havia exempcions, segurament relacionat amb això és la nota del 1717 feta per fra Josep Escardó com a «párraco de la villa». En ella certifica els habitants guixolencs compresos entre 16-65 anys, d'on s'exclouen els clergues, cavallers i invàlids. Diu així⁽¹⁰⁾: «Los moradores de St. Feliu de Guixols, hombres de 16-65 años son en número de 514, esto es: jornaleros 224; artistas (artesans) 95; pescadores y marineros 194». D'aquest mateix any és la reunió dels jurats per tractar de les endarrerides mil lliures d'impostos.

El 1719 arriba a ésser asfixiant la imposició tributària; per això la Universitat exposa totes les seves obligacions; com eren els sous, càrrecs, servituds, pensions de censals... per un valor total de 17.405 lliures; això s'havia d'incrementar amb els deutes personals com les 1.000 lliures al molt. Itre. Sr. D. Gregori Matas i Pujol, les 840 lliures a D. J. de la Concha, les 644 lliures al Sr. Benet Pellisser etc.⁽¹¹⁾. Igualment pel fet d'haver-hi molts homes enrolats a la Marina la vila havia d'ajudar econòmicament llurs familiars, mentre que del Marquès de Castel Rodrigo hi ha la promesa d'eximir-los del pagament del Cadastre. Finalment, com sempre, la fatídica «discreció militar» enviada el febrer per cobrar 359 lliures taxades per Sr. Intendent sobre el comerç, negoci i indústria de la vila, obliga a fer una llista per pagar prompte i alleugerir-se de la càrrega que la dita presència militar comporta.

Un altre gravamen –del 1720– cau sobre els habitants de la població quan el baró d'Huart, governador i corregidor de la Plaça de Girona i son Corregiment, recorda sobre la paga de l'annual salari del dit Sr. Corregidor i la dels Alcaldes Majors: a Sant Feliu li correspon de pagar 123 lliures bar. 15 sous, amb sis dies de temps a partir de la recepció de la dita ordre. La Universitat es va veure obligada a fer nova talla a raó d'un sou, sis diners per cent, entre tots els habitants.⁽¹²⁾

A finals d'any, el batlle Joan Quintana declarava que els deutes totals eren de 20.000 lliures catalanes (Cadastre i Reial Imposició de Girona, 237 lliures; Regiment de Cavalleria d'Algarve, 1.824 lliures;

(9) Id. 23-XII-1716.

(10) Notaria gener 1717.

(11) Man. d'acords 2-III-1719.

(12) Id. 19-IV-1720.

pensions censals, 17.000 lliures; deutes diversos, més de 1.000 lliures, etc.).⁽¹³⁾

Com que començà per aquest temps la pesta de Marsella obligà a un control rigorós per terra i mar, amb el corresponent aïllament dels viatgers procedents de França, les persones destinades a guardes del contagi foren exemptes de contribuir al Cadastre la quota corresponent als dies que actuaren.⁽¹⁴⁾

Passen els anys i les dificultats de la imposició persisteixen; per això tenim que Joan Pellicer va a Barcelona per mirar d'alleugerir-la⁽¹⁵⁾. Hem indicat abans els embargaments a què es veuen sotmesos els morosos (vi, joies), però com que la Tresoreria General, havia lliurat carta de pagament a favor de D. José Vallejo, governador interí de la Plaça de Girona, sobre la taxa del Cadastre de la Vila i per cobrar les 1.400 lliures a què pujava, envià un tinent, un sergent i 20 soldats, Dragons de Cavalleria, a discreció militar⁽¹⁶⁾, obligà a reunir-se els Regidors i amb llicència del Batlle Geroni de Campmany, obtingueren 700 lliures, adelantades per guixolencs solvents, a raó de 50 lliures a cada u dels mariners següents: Bernat Vidal, Joan Anglada, Josep Surís, Miquel Cateura a més dels negociants Benet Pellicer, Joan Pellicer, Joan Salamó, del passamaner Josep Cabanyes, del botiguer Cosme Patxot, del Ciutadà Honrat Benet Barraquer etc.

Pel març hi ha el nomenament de Feliu Andreu –familiar del St. Ofici de la Inquisició– com a receptor de rendes, potser amb l'intent de poder ésser escoltat en els llocs oficials per buscar solucions a la creixent imposició. El mes següent –abril– hi ha dintre dels components de la Casa Gran, un conflicte especial que començà a finals de març, quan soldats de guàrdia de la dita Casa no deixaren entrar-hi els regidors Benet Barraquer i Cosme Patxot. Posteriorment quan ho pogueren fer, sembla que per la seva part volien tancar-la per no deixar entrar altres companys, entre ells Benet Ayguaviva⁽¹⁷⁾. Benet Barraquer fill quedà retingut a Barcelona per sospita d'haver-se apropiat dels papers del Cadastre i el Segell del Comú; finalment el batlle Geroni de Campmany escriví a l'Intendent General, que havia estat un error ja que eren el susdit Ayguaviva i el secretari Salvador Rovira, els que ho havien retingut.⁽¹⁸⁾

(13) Id. 25-XII-1721.

(14) Notaria 18-I-1722. Id. 30-VII-1737.

(15) Man. d'acords 24-III-1727.

(16) Notaria 7-II-1729. Man. d'acords 12-VIII-1729.

(17) Notaria 5-IV-1729.

(18) Id. 4-V-1729.

L'opressió fiscal a l'any següent –1730– continua intensa segons una «determinació» que copiem del Manual d'Acords corresponent: «L'any passat se carregà a la Universitat 1.416 lliures i 4 sous en el repartiment del R. Cadastre; ço és 10% de sos emoluments, 301 lliures i 16 sous, més 1.114 lliures per atrassos del 1720 al 1728 inclusiu, que és la meitat de 2.228 lliures i 16 sous que demana el Sr. Intendent General. Es feu veure la impossibilitat del Comú de satisfer aquesta xifra ja que els ingressos mensuals són de 48 lliures i 16 sous. Es pagà el terç mentre hi havia a discreció militar, un oficial, un sergent i 10 soldats del Regiment de Cardona i vingué un oficial i 8 soldats del Regiment de Belgia (?), també a discreció. Es quedaren a deure 306 lliures al de Cardona i 838 lliures al de Belgia. I en vista que les diligències amb l'Intendent foren negatives, es demanaren préstecs a particulars i s'acordà arrendar per 5 anys la gabella de l'oli»⁽¹⁹⁾. Sembla que aquesta fou atorgada al regidor Benet Bosch per la xifra de 1.100 lliures, però no sé per quin motiu fou anul·lada per la Reial Audiència.⁽²⁰⁾

Els regidors intentaven cercar motius per fer cotitzar tots els ciutadans, però moltes vegades fallaven, com era el cas dels clergues i familiars del Convent per ésser exempts. També hem indicat com a través de la influència de Feliu Andreu, potser buscaven alleugerir llurs trifulques pecuniàries, destinant-lo per això, a Receptor de l'Impost del Cadastre amb poder per a compondre i retirar les cartes de pagament, assistir els regidors com igualment els auxilis militars per facilitar la dita imposició, amb sou inicial de 25 lliures que s'augmentaren amb 25 lliures més al poc temps⁽²¹⁾. S'acordà igualment contractar el germà de l'esmentat Andreu, fra Anton, religiós trinitari calçat i lector de teologia a Barcelona, com a predicador de la propera Quaresma i de la festa del Sant Patró⁽²²⁾. Finalment, per rematar les seves gestions «sobre les vexacions que està patint la Universitat i particulars per raó del R. Cadastre i diària discreció militar no obstant diferents recursos, se sol·licità del Governador de Girona que parlés amb Sa Excel·lència». Aquest demanà que pugés un regidor per tractar de la qüestió i acordaren encarregar al ja citat Feliu Andreu, les dites diligències.⁽²³⁾

En contrapartida a tantes malures econòmiques, aquest any es tingué una collita extraordinària de vi.

(19) Man. d'acords 25-III-1730.

(20) Id. 1731, nota al final del volum.

(21) Id. 18-VI-1730.

(22) Id. 10-IV-1730.

(23) Id. 17 i 29-IX-1730.

A principis de 1733 mor Feliu Andreu i s'ocupa del Cadastre el regidor Anton Cabanyes, que passa dificultats per pagar el primer terç, mentre de Girona se li anuncia l'arribada d'una partida de cavalleria per a col·laborar en la recaptació; en vista de les dificultats, els regidors són aconsellats d'adelantar el pagament del segon terç per suplir el primer.⁽²⁴⁾

El 1736 hi ha la venda, en encant públic, de béns mobles i joies obtingudes en les «discrecions militars» dels que debien al Cadastre i la paga dels soldats de les dites discrecions; sembla, però, que a pesar de la crida feta pel nunci, ningú no respongué⁽²⁵⁾. Mentrestant, de la Tresoreria General de l'Exèrcit i Principat de Catalunya s'extenia rebut al Síndic guixolenc, per valor de 2.000 rals d'ardit, relatius al Cadastre atrassat de 1729.

La pressió fiscal sembla que ja comença a ésser més tolerada a St. Feliu. Anys de relativa pau interior permeten expansionar el comerç amb el corresponent creixement del nombre d'embarcacions locals i la seva presència a la tradicional fira de Bellcaire o al port de Marsella, entre altres rutes. Per això el 15 de novembre del 1737, el sergent del regiment d'Infanteria de Burgos, desplaçat des del 12 del mes anterior a la vila pel cobrament del Cadastre, pot declarar notarialment que en cap població no ha trobat més diligència, en cobrar el dit impost, que a la nostra.⁽²⁶⁾

Al mateix temps apareixen en els contractes de masoveria, com tenim d'exemple en Benet Barraquer, la clàusula de l'obligació per part del masover, de pagar cada any els 2/3 de la imposició del Cadastre.⁽²⁷⁾

Per aquest temps comença a sortir el nom de Jaume Marsillach com a home de confiança de la Universitat amb el nomenament, el 1737, d'Administrador de la Pia Almoïna i l'any següent com a col·lector del tribut cadastral.

GUARDES DE LES REIALS RENDES

Una altra de les preocupacions que neguitejaren els guixolencs o almenys a algú d'ells, foren les inspeccions portades a terme pels Guardes de les R. Rendes a les cases sospitoses d'existència de material de contraband afectat pels monopolis o estancs, com eren el tabac i la sal, a més de la roba que tenia encara l'antic gravamen de la bolla.

(24) Id. 13-VIII-1734.

(25) Id. 30-I-1736.

(26) Notaria 15-XI-1737.

(27) Id. 3-V-1738.

Com a monopoli, el tabac era més important que el de la sal, però no sembla pas que això afectés la nostra població, ja que no coneixem inspeccions fetes per dit motiu. El que sí indica la importància econòmica que representava per a l'Estat, és la sistemàtica destrucció que del seu magatzem feren els sublevats «fusillers», quan el 1718 entraren a la vila i danyaren les partides de tabac del Brasil en corda, tabac en pols, havanos, cigars, tabac de Virgínia, etc.⁽²⁸⁾

La sal seguia en importància, i més en una població marinera amb indústria de salaó; per això en les invasions de partides armades contràries a Felip V, dintre de la vila, una de les primeres providències era assaltar l'alfòndec, per la pèrdua econòmica que això representava⁽²⁹⁾ ja que en un inventari de rutina, es comptà fins a 148 faneques de sal, essent la capacitat d'aquesta d'uns 55,5 litres.⁽³⁰⁾

La sal corrent procedia de les Reials salines dels Alfacs i el seu trasllat promovia un intens trànsit d'embarcacions petites de cabotatge carregades d'aquest element. Però també n'hi havia de contraband, anomenada sal de Suïssa, que tenia la bona fama de salar més. Incautada, era posada a la venda com la del país i al mateix preu⁽³¹⁾. D'aquest alfòndec sortia sal, també, per a Girona.

El control de la sal pels Guardes Reials devia ésser molt sever; això obligava a declarar, quan la venda de grans partides de sardina salada, que havia estat preparada amb sal comprada al magatzem reial⁽³²⁾. Com a mostra curiosa de la inspecció portada a terme pels Oficials de les Rendes, tenim que una persona del camp, de qui se sospitava que en tenia de contraban, es buscà en el ruscam de les abelles del mas i se'n trobà de camuflada dintre de dos ruscs.⁽³³⁾

Un altre producte que es controlava amb molta rigorositat era la roba, com ja hem dit, per vigilar si portava «la bolla» o senyal d'haver pagat un impost que ja venia de molt de temps abans de la nova dinastia i que no s'abolí fins el 1770. Sembla que els infractors eren més aviat gent modesta.

(28) Id. 5-VIII-1719.

(29) Id. 25-XII-1720.

(30) Man. d'acords 1-IV-1732.

(31) Notaria 8-VIII-1726.

(32) Id. 15-VII-1721.

(33) Id. 1-X-1724.

LLENYA

Una de les càrregues que hagué de suportar el Comú fou l'aportació de llenya a diversos organismes oficials; així tenim que l'any 1718 s'entregaren més de 2.000 qq. per a la nau St. Felipe i altres vaixells, al Sr. Intendent, al Governador i al Prebost General dels Exèrcits; igualment a diverses guàrdies de soldats, l'hospital del Regiment de Tornado (?) etc⁽³⁴⁾. Grans partides de llenya foren traslladades per mar a Barcelona, la majoria per cremar a la Ciutadella.

MONEDES

Per acabar d'arrodonir les trifulgues econòmiques dels guixolencs, s'hi afegí el problema de la diversitat de moneda que corria per la nostra terra degut a la guerra i que pel nostre estudi les classificarem en: a) moneda catalana; b) moneda nacional però no catalana, i c) moneda estrangera.

La catalana era la més apreciada tant en el nostre país com a fora enfront de la del regne de Castella, llavors molt desvaloritzada. Sobre la clàssica fórmula d'una lliura igual a 20 sous, un sou igual a 12 diners i un dinar igual a 2 malles, jugaven una sèrie de diferents monedes que exposarem segons ens han revelat els documents consultats:

Dobla d'or = 5 lliures i 12 sous = 4 rals de vuit = 56 rals d'ardit.⁽³⁵⁾

Pesseta = 2 lliures i 16 sous.⁽³⁶⁾

Ral de vuit = 1 lliura i 8 sous = 14 rals d'ardit.⁽³⁷⁾

Ral d'ardit = dos sous.

Ral de velló = 2 diners i mig.⁽³⁸⁾

Igualment hi havia la moneda fabricada a Barcelona en temps del Pretendent austríac i que la trobem citada, quan fou retirada, de «moneda intrusa» i que, en aquells anys, tenia un valor, «la xica», d'una malla; posteriorment i junt amb la també poc valorada «creu aragonesa», només es pagà pel pés del metall a raó de 8 sous per lliura de dotze unces de pes.⁽³⁹⁾

Del segon grup hi ha la ja citada «creu aragonesa», de la qual es feren paperetes de dobla, de ral de vuit, de 12 rals d'ardit, de rals de

(34) (A.H.M.S.F.) Llibre del Clavari, cubeta 33, lligall 34.

(35) Notaria. 30-X-1714-Id. 29-IX-1725-Id. 3-IV-1743.

(36) Id. 20-IV-1743.

(37) Id. 30-X-1714-Id. 11-XII-1732.- Man. d'acords, 21-III-1712.

(38) Man. d'acords, 3-VII-1712.

(39) Id. 1-VI-1718.

quatre, de rals de 7 sous i finalment de 3 sous i 6 diners. Durant l'estiu del 18, el poble oferia resistència a acceptar-la per falta de confiança i duplicant per dit motiu, el preu de les mercaderies⁽⁴⁰⁾. En aquest apartat trobem les monedes castellanes següents:

Pesso de plata

Escut = 2 pessos de plata⁽⁴¹⁾ que's cotitzaren a 2 lliures i 10 sous o bé 20 rals d'ardit.⁽⁴²⁾

Dobler de 2, 4, 8 escuts.⁽⁴³⁾

Ducat = 11 rals de velló.⁽⁴⁴⁾

En el tercer grup o de la moneda estrangera hi ha representat el croat portuguès d'or a 12 lliures⁽⁴⁵⁾ i la dobla de 9 lliures.⁽⁴⁶⁾

Finalment el franc francès el valoren a 10 sous.⁽⁴⁷⁾

(40) Id. id. Notaria 16-VII-1718.

(41) Man. d'acords. 21-I-1713. Notaria 10-I-1719.

(42) Man. d'acords 21-II-1714.

(43) Notaria 10-I-1719.

(44) Id. 8-X-1725.

(45) Man. d'acords 21-III-1713.

(46) Notaria 20-IV-1743.

(47) Man. d'acords 21-I-1713.